

Terminologi i teori och praktik

Henrik Nilsson
henrik.nilsson@tnc.se
Helena Palm
helena.palm@tnc.se
 Terminologikum TNC
 2004-08-31

TNC
 Västra vägen 7 B
 169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
 Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
 E-post: tnc@tnc.se

Viktiga termer – men vad står de för?

ordlista

termbank data(bas)modellering

modell begreppsanalys

taxonomi terminologi ontologi

kontrollerad ordlista ? begreppsdiagram

definition begrepp schema tesaurus

begreppssystem terminologiarbete termpost

begreppsmodellering nomenklatur

processmodellering kontrollerad vokabulär

informationsmodellering

TNC
 Västra vägen 7 B
 169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
 Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
 E-post: tnc@tnc.se

Vad är terminologi?

- 1) Samling ord och uttryck som ingår i ett specifikt fackområde.
- 2) Läran om hur terminologier bildas, struktureras, utvecklas, används och beskrivs.

TNC
 Västra vägen 7 B
 169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
 Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
 E-post: tnc@tnc.se

Viktiga termer – men vad står de för?

terminologi (2)

begrepp
 begreppsanalys
 terminologiarbete
 begreppssystem
 begreppsdiagram
 modell
 schema
 definition
 begreppsmodellering
 informationsmodellering
 data(bas)modellering
 processmodellering
 ontologi

terminologi (1)

ontologi
 nomenklatur
 taxonomi
 kontrollerad vokabulär,
 kontrollerad ordlista
 tesaurus
 ordlista
 termpost
 termbank

Västra vägen 7 B
 169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
 Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
 E-post: tnc@tnc.se

Viktiga termer – men vad står de för?

terminologi (2)

begrepp
 begreppsanalys
 terminologiarbete
 begreppssystem
 begreppsdiagram
 modell
 schema
 definition
 begreppsmodellering
 informationsmodellering
 data(bas)modellering
 processmodellering ontologi

terminologi (1)

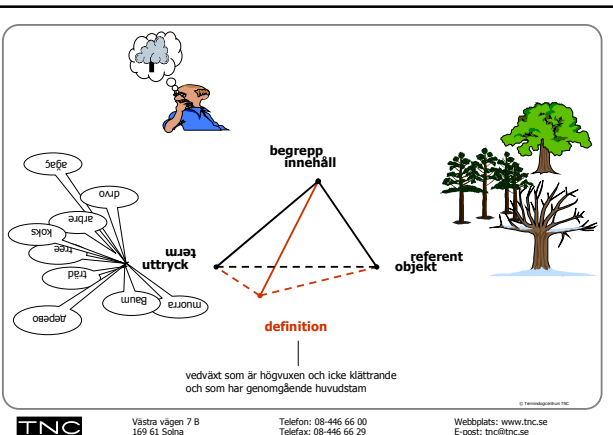
ontologi
 nomenklatur
 taxonomi
 kontrollerad vokabulär,
 kontrollerad ordlista
 tesaurus
 ordlista
 termpost
 termbank

Västra vägen 7 B
 169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
 Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
 E-post: tnc@tnc.se

Västra vägen 7 B
 169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
 Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
 E-post: tnc@tnc.se

begreppsanalys

Begreppsanalys ingår i både terminologiarbete och begreppsmodellering.

TNCs definition av begreppsanalys

analys med syftet att beskriva begrepp och relationerna mellan dem

Västra vägen 7 B
169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

© Terminologierna TNC

Terminologiarbetets mål

Terminologiarbetets **centrala mål** är att underhålla, och gärna förbättra, ett fackspråks förmåga till **överföring av brusfri information**.

Överföringen kan avse:

- * inomfacklig kommunikation
- * tvärfacklig kommunikation
- * kommunikation mellan fackspråk och allmänspråk
- * kommunikation mellan olika nationalspråk
- * kommunikation mellan datorer

Västra vägen 7 B
169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

© Terminologierna TNC

Begreppsmodelleringens mål

Målet med begreppsmodellering brukar i princip formuleras likadant som målet för terminologiarbete ("att reda ut begreppen"), men metoden fokuserar i praktiken oftast på begreppen inom **en verksamhet**.

Informationsmodelleringens mål

Målet med informationsmodellering är att fastslå vilken typ av information som behöver hanteras om verksamhetens begrepp.

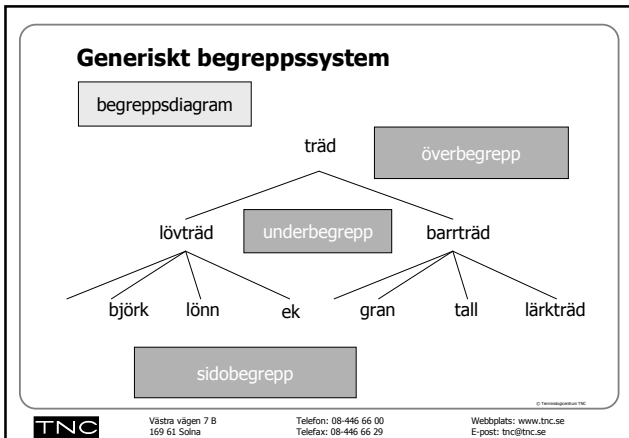

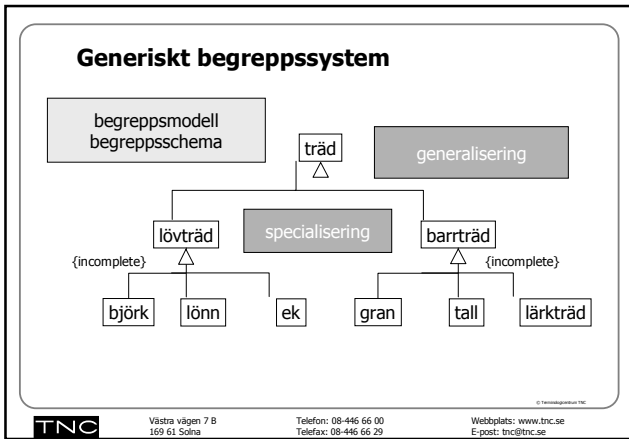
Västra vägen 7 B
169 61 Sölna

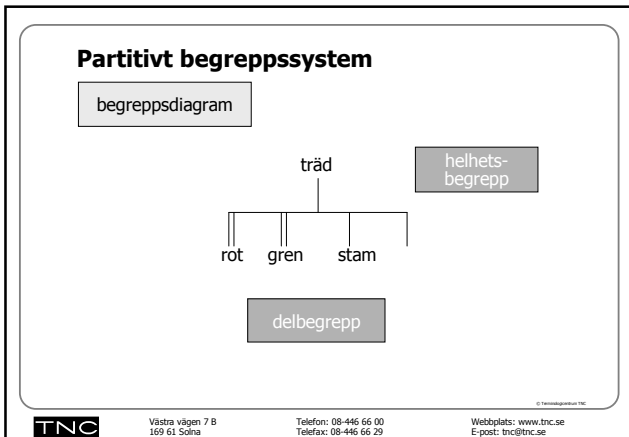
Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

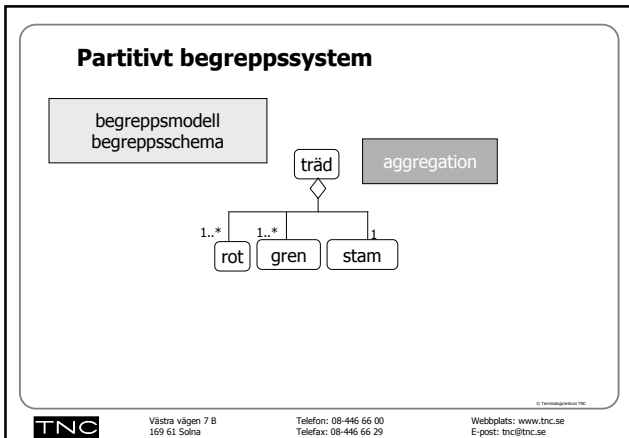
Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

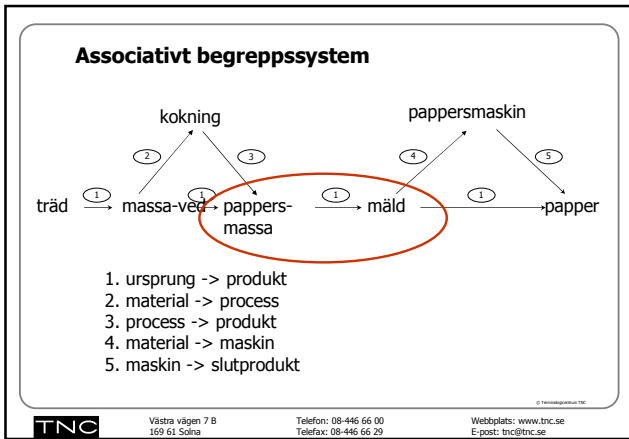
© Terminologierna TNC

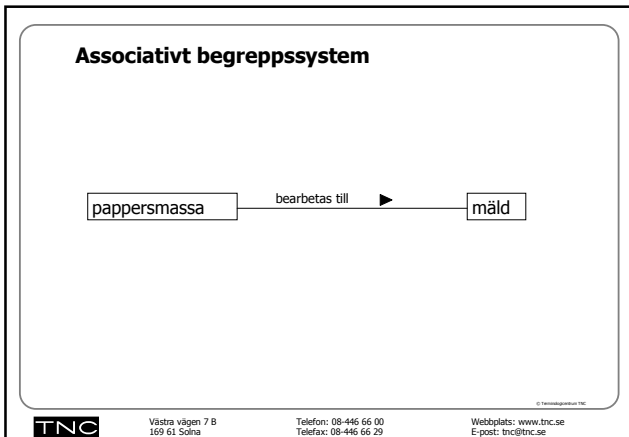

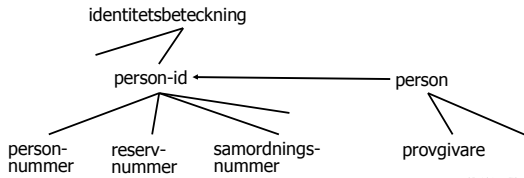

Olika fokus

Terminologiarbete fokuserar på begreppen.

Central fråga: Vad är det?
Relationerna analyseras för att man ska komma åt kärnan i begreppen och gränserna mellan dem.

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

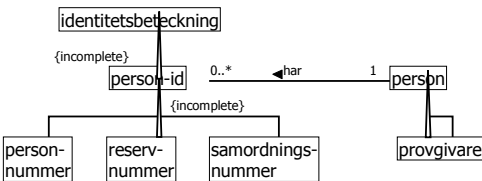
Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Olika fokus

Begreppsmodellering fokuserar på relationerna.

Central fråga: Hur hänger det ihop?

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

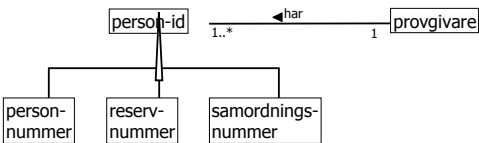
Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Olika fokus

Begreppsmodellering fokuserar på relationerna.

Central fråga: Hur hänger det ihop?
Begreppens kärna och gränserna mellan dem analyseras inte på samma sätt.

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Olika fokus

Informationsmodellering fokuserar på vilken information som verksamheten behöver.

Central fråga: Vilken information behöver hanteras i ett sammanhang?

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Resultat av metoderna

Terminologiarbete

Definitioner baserade på begreppssystemet, ibland kompletterade med begreppsdiagram.

Begreppsmodellering

Begreppsmodell, ibland kompletterad med definitioner, ofta en grund till informationsmodell.

Informationsmodellering Informationsmodell, ofta en grund till någon typ av (data)system.

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

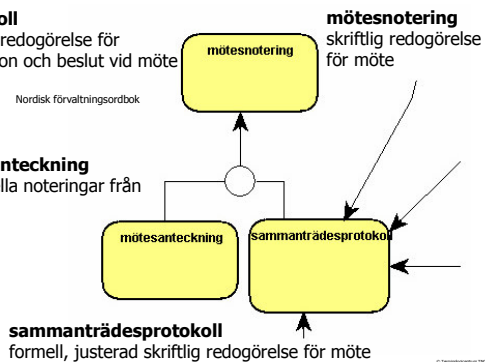
protokoll

skriftlig redogörelse för diskussion och beslut vid möte

Nordisk förvaltningsordbok

mötesanteckning

ej formella noteringar från möte

sammanträdesprotokoll
formell, justerad skriftlig redogörelse för möte

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Viktiga termer – men vad står de för?

terminologi (2)

- begrepp
- begreppsanalys
- terminologiarbete
- begreppssystem
- begreppsdiagram
- modell
- schema
- definition
- begreppsmodellering
- informationsmodellering
- data(bas)modellering
- processmodellering
- ontologi

terminologi (1)

- ontologi
- nomenklatur
- taxonomi
- kontrollerad vokabulär
- kontrollerad ordlista
- tesaurus
- ordlista
- termpost
- termbank

TNC Västra vägen 7 B Telefon: 08-446 66 00 Webbplats: www.tnc.se
 169 61 Solna Telefax: 08-446 66 29 E-post: tnc@tnc.se

"In some cases, the term *ontology* is just a fancy name denoting the result of familiar activities like conceptual analysis and domain modelling, carried out by means of standard methodologies."

"In many cases, however, so-called ontologies present their own methodological and architectural peculiarities."

"Although some progress has been made, I believe there [is] still a good deal of terminological and conceptual confusion"

[N Guarino, 1998]

TNC Västra vägen 7 B Telefon: 08-446 66 00 Webbplats: www.tnc.se
 169 61 Solna Telefax: 08-446 66 29 E-post: tnc@tnc.se

Terminologi som vetenskapsgren

"Gränsområde mellan språkvetenskap, logik, **ontologi**, informatik och faktakunskaper"

[E Wüster, 1972]

TNC Västra vägen 7 B Telefon: 08-446 66 00 Webbplats: www.tnc.se
 169 61 Solna Telefax: 08-446 66 29 E-post: tnc@tnc.se

Ontologi – många definitioner

- läran om det varande
- läran om tillvarons egentliga beskaffenhet
- läran om de begrepp eller kategorier som man behöver anta för att kunna ge en sammanhängande, motsägelsefri och uttömmande beskrivning och förklaring av (någon del av) verkligheten
- specification of one's conceptualization of a knowledge domain
- systematisk specifikation av kunskap om klasser av entiteter i världen och relationerna mellan dessa
- hierarkiskt organiserade statiska strukturer med begrepp
- definition av begrepp och hur de relaterar till varandra
- ensad terminologi, där termer har överenskomna betydelser, och där terminologin finns explicit representerad i informationen
- formell (maskinläsbar) beskrivning av världen
- grafisk representation av en grundstomme över begrepp och sammanhang kring vilken vi kan skapa kunskapsdatabaser

Västra vägen 7 B
169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

“The subject of *ontology* is the study of the *categories* of things that exist or may exist in some domain. The product of such a study, called *an ontology*, is a catalog of the types of things that are assumed to exist in a domain of interest \mathcal{D} from the perspective of a person who uses a language \mathcal{L} for the purpose of talking about \mathcal{D} .”

[J Sowa, 2000]

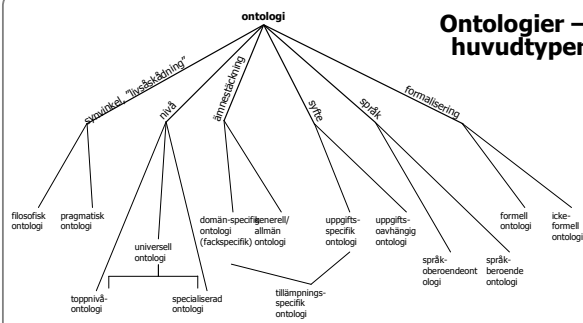

Västra vägen 7 B
169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Ontologier – huvudtyper

[Efter Bodil Nitzsch Madsen, Åhng på sin plats og plads til alting. Om at ordne og udnytte viden om verden. I: Anita Nuopponen, Bertha Toft, Johan Myking (eds.): *J Terminologiens Gæst. Festskrift for Herbert Plicht på 60-årsdagen. Proceedings of the University of Vaasa, Reports, Vaasa 2000, s. 71-91.*]

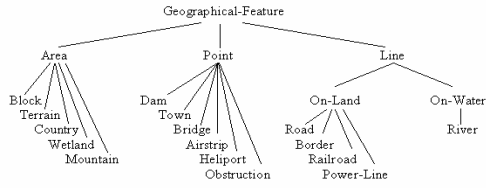

Västra vägen 7 B
169 61 Sölna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Chat 80-ontologin

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Huvudtyper av begreppsrelationer

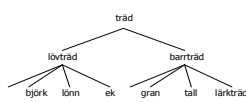
Enligt ISO 1087-1,
Terminologiguiden

1. generiska

=

Enligt E. Wüster,
A. Nuopponen

1. logiska

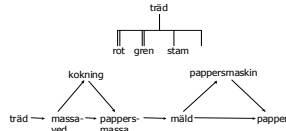
2. partitiva

}

2. ontologiska

3. associativa

}

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

"The **ontologies** on the Web range from large **taxonomies** [...] to **categorizations** of products for sale [...]. Many disciplines now develop standardized ontologies [...] Medicine [...] has produced large, standardized, structured **vocabularies** [...]. Broad general-purpose ontologies are emerging as well [...] [f]or example the [...] UNSPSC ontology which provides **terminology** for products and services."

[Noy & McGuiness, Stanford University]

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Viktiga termer – men vad står de för?

terminologi (2)

begrepp
begreppsanalys
terminologiarbete
begreppssystem
begreppsdiagram
modell
schema
definition
begreppsmodellering
informationsmodellering
data(bas)modellering
processmodellering
ontologi

terminologi (1)

ontologi
nomenklatur
taxonomi
kontrollerad vokabulär,
kontrollerad ordlista
tesaurus
ordlista
termpost
termbank

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

nomenklatur

terminologi (1) som är systematiskt uppställd enligt på förhand etablerade namngivningsregler

Nomenklaturer utarbetas för olika fackområden som biologi, medicin, fysik och kemi.

Nordterm 2, rev.

taxonomi

vetenskapen om organismernas klassificering, dvs. beskrivning, namngivning (nomenklatur) och formell klassifikation av organismgrupper som taxonomiska enheter

Nationalencyklopedin

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

kontrollerad vokabulär kontrollerad ordlista

lista över termer som är godkända för användning vid registrering

tesaurus

kontrollerad ordlista med de semantiska relationerna mellan termerna angivna

En tesaurus är ofta hierarkisk och omfattar i ett regel ett särskilt ämnesområde.

Västra vägen 7 B
169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

cellulosafiber

<p>UT</p> <ul style="list-style-type: none"> avril bastfiber bladfiber bomull cordura fröhartsfiber fruktfiber hampa hibiskus jute kapok kemiskt modifierad cellulosafiber kokosfiber kopparrayon lin lint manilla 	<p>UT</p> <ul style="list-style-type: none"> rafia rami rayon sisal träfiber växtfiber viskosrayonfiber <p>OT</p> <p>ST</p> <ul style="list-style-type: none"> fiber cellulosa naturfiber
--	--

UT = underordnad term
OT = överordnad term
ST = sidoordnad term

Textilteknisk tesaurus, 1972

TNC Västra vägen 7 B 169 61 Solna

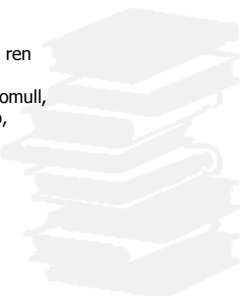
Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

cellulosafiber

sv cellulosafiber
 fiber bestående av i huvudsak ren cellulosa
 Cellulosafiber är t.ex. bomull, lin, jute, hampa, viskos, kupro, modal, massafiber.

en cellulose fibre
de Zellulosefaser *f*

TNC 76 Textlordlista, 1981

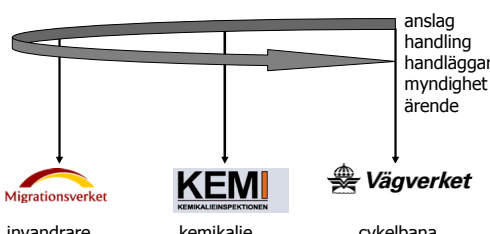
TNC Västra vägen 7 B 169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

Horizontalt terminologiarbete mellan myndigheter

Vertikalt terminologiarbete inom myndighet

anslag
handling
handläggare
myndighet
ärende

 invandrare

 kemikalie

 cykelbana

TNC Västra vägen 7 B 169 61 Solna

Telefon: 08-446 66 00
Telefax: 08-446 66 29

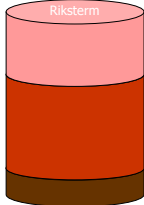
Webbplats: www.tnc.se
E-post: tnc@tnc.se

TISS

Rikstermbanken – innehåll

- * TNCs nuvarande terminologier
- * Resultatet av termgruppernas arbete
- * Existerande terminologier i Sverige
- * Kontrollerade vokabulärer, namnlistor

* Fler språk än svenska!

© Terminlogistik TNC

TNC Västra vägen 7 B Telefon: 08-446 66 00 Webbplats: www.tnc.se
169 61 Solna Telefax: 08-446 66 29 E-post: tnc@tnc.se

"A simple overview on terminology usage thus shows a terrific mess in naming and defining elements such as class, attribute, property, characteristic, dictionary, etc. This mess calls for a clarification of basic concepts [...]

If terminology belonging to same or similar 'objects' remains as fuzzy as it is today, the various expert communities for metadata approaches, ontology, e-Learning, content management, documentation, and last but not least terminology cannot communicate properly with each other."

[C Galinski, 2004]

© Terminlogistik TNC

TNC Västra vägen 7 B Telefon: 08-446 66 00 Webbplats: www.tnc.se
169 61 Solna Telefax: 08-446 66 29 E-post: tnc@tnc.se
